

Transformacja klimatyczna polskich miast

Kluczem do sukcesu jest zaangażowanie mieszkańców, przedsiębiorców i środowiska naukowego. Jedynie głębokie zmiany wdrażane interdyscyplinarnie, w wielu dziedzinach mogą rozwiązać problemy współczesnego społeczeństwa.

Autorzy:
ANDRZEJ ŁAZĘCKI
dyrektor Wydziału
Gospodarki
Komunalnej
Urzędu Miasta
Krakowa

**GRZEGORZ
GRZYBCZYK**
kierownik projektu
Zeroemisyjny
Kraków

Miasta są miejscem koncentracji ludzi, zabudowy, produkcji i związanych z tym emisji zanieczyszczeń środowiskowych. Ale to też miejsca o szczególnym potencjale twórczym, miejsca w których powstają innowacje. Duże miasta są naturalnymi liderami zmian.

Z kryzysem klimatycznym mamy do czynienia już dzisiaj

Klimat się zmienia, czego wynikiem jest ocieplenie naszej planety. Potwierdzają to liczne badania naukowe. Również bez badań jesteśmy w stanie zaobserwować ten proces. Ze skutkami ocieplenia klimatu mamy do czynienia tu i teraz. Nasila się częstotliwość występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych. Nie ma już zim, jakie pamiętamy z dzieciństwa. Długie okresy suszy niszczą zieleni i uprawy. Nawalne deszcze wywołują podtopienia i powodzie. Huraganowe wiatry powalają lasy i zrywają dachy. Klimat zmienia się na naszych oczach. Jeszcze niedawno mówiliśmy o globalnym ociepleniu – obecnie mówimy o kryzysie klimatycznym. Coraz częściej używane jest także określenie katastrofa klimatyczna.

Nie ma wątpliwości, że globalne ocieplenie ma charakter antropogeniczny. Naukowcy wskazują, że powinniśmy dołożyć wszelkich starań, by zmiana średniej globalnej temperatury była jak najmniejsza. Każda dziesiąta część stopnia ma znaczenie. Przekłada się na ilość poszkodowanych osób i wymarłych gatunków roślin i zwierząt. Musimy wprowadzić zmiany w stylu życia, sposobie w jaki mieszkamy, pracujemy, podróżujemy czy wytwarzamy towary i usługi. Miasta są miejscem koncentracji ludzi, zabudowy, produkcji i związanych z tym emisji zanieczyszczeń oraz problemów środowiskowych. Ale to też miejsca o szczególnym potencjale twórczym, miejsca w których powstają innowacje. Duże miasta są naturalnymi liderami zmian.

Niezbędne są głębokie zmiany

Nie jesteśmy bezsilni. Dysponujemy już większością potrzebnych technologii pozwalających ograniczyć emisję

gazów cieplarnianych niemal do zera. W czym więc tkwi problem? Kryzys klimatyczny powiązany jest ze strukturalnymi wadami systemu ekonomicznego oraz społecznego. Oczekujemy ciągłego wzrostu gospodarczego nie bacząc, że jest on oparty na niemal nieograniczonej eksploatacji zasobów naturalnych. Podział wytworzonych dóbr jest mało sprawiedliwy, niewielki odsetek najzamożniejszych dysponuje bogactwem większym niż połowa ludzkości. Spalanie paliw kopalnych, wycinka lasów, przemysłowe rolnictwo, masowa hodowla zwierząt, nadmierna konsumpcja – to działania, które doprowadziły do gwałtownego wzrostu stężenia dwutlenku węgla w atmosferze.

Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych będzie wymagało istotnych zmian wielu aspektów naszego życia, do których przywykliśmy i które uważamy za naturalne i oczywiste. Potrzebna jest mniejsza, bardziej przemyślana konsumpcja. Dużej części kupowanych przez nas przedmiotów nie potrzebujemy. Dzięki zdalnym transmisjom możemy zmniejszyć ilość podróży samolotowych. Z pożytkiem dla zdrowia możemy ograniczyć konsumpcję mięsa. Drugi aspekt to lepsze wykorzystanie zasobów – poprawa efektywności energetycznej oraz wdrożenia zasad gospodarki cyrkularnej. Zużywamy dużo więcej energii aniżeli moglibyśmy gospodarując nią w odpowiedni sposób. Trzeci aspekt to zastępowanie energii z paliw kopalnych energią odnawialną. Kolejny to wdrażanie inteligentnych rozwiązań dotyczących magazynowania energii, bilansowania wytwarzania i zużycia, integracji sektorów. Pożądane jest łączenie działań mitygujących ze zwiększaniem odporności i adaptacją do skutków zmian klimatu. Nasze indywidualne wybory są ważne. Swoją postawą oddziałujemy na otoczenie społeczne i kreujemy nowe nawyki. To nie wystarczy, ale bardzo pomoże.

Działania systemowe i innowacje

Wyzwania związane z kryzysem klimatycznym są pilne, złożone, wzajemnie powiązane i mają ogromną skalę. Doświadczenia ostatnich lat pokazują, że podejmowane starania są daleko niewystarczające. Problemy nie mogą być rozwiązywane przez rozproszone interwencje czy rozwiązania sektorowe. Transformacja klimatyczna wymaga innowacyjnego myślenia oraz integracji działań technicznych, legislacyjnych, społecznych, organizacyjno-zarządczych i finansowych. Kluczem do sukcesu jest zaangażowanie mieszkańców, przedsiębiorców i środowiska naukowego. Jedynie głębokie zmiany wdrażane interdyscyplinarnie, w wielu dziedzinach mogą rozwiązać problemy współczesnego społeczeństwa.

Jak to robimy w Krakowie

Skala i złożoność wyzwań jakie stawia przed nami kryzys klimatyczny jest duża. Aby sobie z nią poradzić, potrzebne są solidne fundamenty. W Krakowie transformację klimatyczną budujemy krok po kroku, zgodnie ze ścieżką:

- przyjęcie ambitnego celu klimatycznego,
- nawiązanie współpracy międzynarodowej, przystąpienie do społeczności wiedzy i innowacji na rzecz klimatu Climate-KIC,
- budowa potencjału instytucjonalnego, zrozumienia zagadnienia i zdolności instytucji samorządowych do działania,
- przeprowadzenie panelu obywatelskiego i uzyskanie poparcia społecznego,
- partycypacyjne wypracowanie strategii klimatycznej miasta,
- opracowanie procedur i standardów, przeprowadzenie projektów pilotażowych i demonstracyjnych,
- wdrożenie działań na masową skalę.

Kraków jako pierwsze miasto w Polsce zadeklarował dążenie do neutralności klimatycznej. Uzyskaliśmy wsparcie międzynarodowego zespołu ekspertów w ramach programu EIT Climate-KIC Deep Demonstration of Healthy Clean Cities. W urzędzie miasta powstał zespół pracowników łączących kompetencje i wiedzę o zmianach klimatu ze znajomością zagadnień gospodarki komunalnej i zarządzania miastem. Wdrożona została procedura zarządzania portfelem projektów jako remedium na podejście silosowe i sektorowe. Tworzona jest przestrzeń współpracy i dialogu z uwzględnieniem zróżnicowanych grup społecznych i zawodowych, angażująca samorząd, mieszkańców, przedsiębiorców i środowisko naukowe.

Aby dać głos mieszkańcom, zorganizowany został panel obywatelski poświęcony neutralności klimatycznej miasta. Celem Krakowskiego Panelu Klimatycznego było wypracowanie odpowiedzi na pytanie, jak Miasto Kraków i mieszkańcy mogą ograniczyć zużycie energii i zwiększyć wykorzystanie energii odnawialnej. Panel obywatelski tworzy losowo wyłoniona grupa mieszkańców, dobrane w sposób reprezentatywny dla danej populacji. To forma demokracji deliberatywnej, w której mieszkańcy mają możliwość zapoznania się z aktualną wiedzą naukową w temacie panelu i stanowiskami stron, należytego przedyskutowania sprawy, biorąc pod uwagę dobro wspólne i w efekcie sformułowania rekomendacji. Prezydent miasta zobowiązał się do wdrożenia rekomendacji, które w głosowaniu uzyskały wysokie, jednoznaczne poparcie panelistów.

Rekomendacje mieszkańców

Krakowski Panel Klimatyczny przyjął 32 rekomendacje, z których kluczowa określa cele klimatyczne: wypracowanie

strategii klimatycznej w 2022 roku, 30% redukcja emisji gazów cieplarnianych do 2030 roku względem 2018 roku, co najmniej 80% redukcja do roku 2040 oraz osiągnięcie neutralności klimatycznej nie później niż do 2050 roku. Pozostałe rekomendacje koncentrują się wokół kilku obszarów:

- budowanie świadomości: informacja, edukacja skierowana do różnych grup odbiorców, promocja działań dla klimatu, utworzenie Centrum Edukacji i Doradztwa Klimatycznego;
- współdziałanie i współdecydowanie: partycypacyjny sposób wypracowania strategii klimatycznej, zejście z informacją do poziomu dzielnic, utworzenie przestrzeni dialogu i współpracy;
- wsparcie dla mieszkańców: wsparcie finansowe w postaci dotacji, wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla wspólnot energetycznych;
- standardy energetyczno-klimatyczne dla budynków, projekty pilotażowe i demonstracyjne;
- zielone zamówienia publiczne i kompensacja śladu węglowego imprez masowych;
- działania inwestycyjne – oferta typu ciepło jako usługa, przebudowa elektrociepłowni i systemu ciepłowniczego, promocja budynków zeroemisyjnych;
- zielone rozwiązania – program rozwoju i ochrony zielonych przestrzeni miasta, uwzględnienie kwestii klimatycznych w studium zagospodarowania przestrzennego miasta, ochrona drzew.

Strategie klimatyczne polskich miast

Podobną ścieżką podążają inne polskie miasta. Warszawski Panel Klimatyczny dał odpowiedź na pytanie, jak zwiększyć efektywność energetyczną i udział odnawialnych źródeł

energii w bilansie energetycznym miasta. Podczas panelu w Poznaniu dyskutowano, jak zaadaptować lasy i tereny zielone do zmieniającego się klimatu oraz czy odejść całkowicie od spalania węgla w gospodarstwach domowych. We Wrocławiu paneliści rozstrzygali, jak usprawnić przemieszczanie się po mieście, mając na względzie poprawę jakości życia i ochronę klimatu. W Gdyni formą współpracy samorządu z mieszkańcami jest Urban Lab – laboratorium miejskie pozwalające na wypracowanie i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań. W każdym z miast mieszkańcy wykazują się dużą wrażliwością na kwestie klimatyczne i formułują ambitne cele, a wypracowane rekomendacje stanowią podstawę do tworzenia strategii miejskich.

Transformacja klimatyczna to złożony, wielopłaszczyznowy proces społeczny. Potrzebna jest współpraca miast i wzajemna edukacja. Podczas sesji „Transformacja klimatyczna polskich miast” postaramy się odpowiedzieć na pięć ważnych pytań. Czy jesteśmy gotowi, by sprostać kryzysowi klimatycznemu? Jak zapewnić zaangażowanie mieszkańców? Jak wiele trzeba zmienić w naszym życiu? Czy mamy potrzebne rozwiązania? Jak sfinansować transformację klimatyczną?

Czasu pozostało niewiele

Zegar klimatyczny odmierza czas do godziny zero, czyli dnia, w którym – jeśli nic nie zmienimy – średnia temperatura na Ziemi wzrośnie o 1,5°C w stosunku do ery przedprzemysłowej. To wartość, powyżej której, zdaniem naukowców, zmiany klimatu będą nieodwracalne i groźne dla ludzkości. Pozostało mniej niż siedem lat.

Krakowski zegar klimatyczny był widoczny od kwietnia do sierpnia 2021 r. na wielkim wyświetlaczu Tauron Areny. Uruchomiony symbolicznie w Dzień Ziemi, towarzyszył panelowi obywatelskiemu poświęconemu transformacji klimatycznej, a następnie festiwalowi filmów ekologicznych. To dzwon alarmowy i wyrzut sumienia. Naszą ambicją i odpowiedzią na kryzys musi być jak najszybsze osiągnięcie neutralności klimatycznej. Tempo negatywnych zmian jest tak duże, że tylko szybkie i zdecydowane działania pozwolą uratować naszą planetę. Nie tylko dla naszych wnuków i prawnuków – również dla nas samych.

